

ศาลาการเปรียญ วัดอัปสรสวรรค์

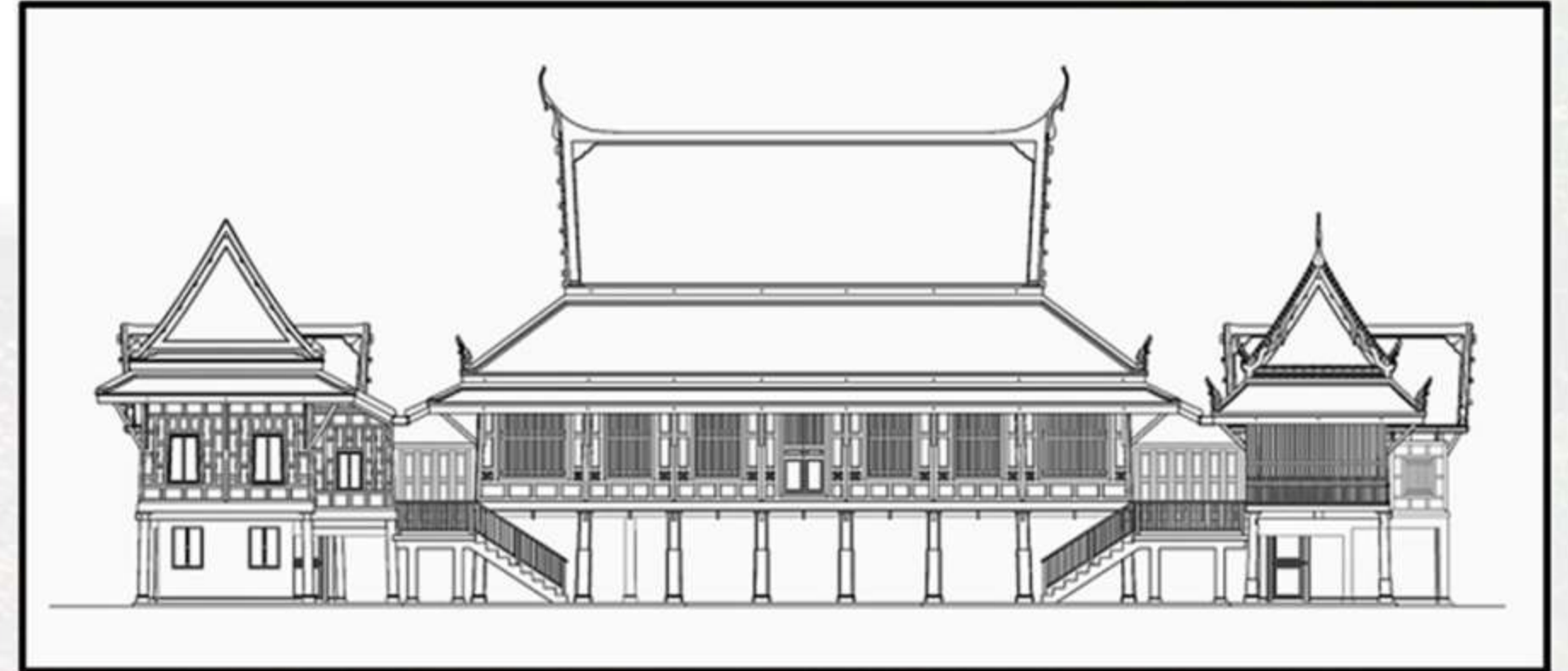
แขวงปากคลองภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

นายกฤษฎา นิลพัฒน์

นักวิชาการวัฒนธรรม กลุ่มอนุรักษ์โบราณสถาน กองโบราณคดี กรมศิลปากร

ศาลาการเปรียญวัดอัปสรสวรรค์

ศาลาการเปรียญวัดอัปสรสวรรค์ เป็นอาคาร
เครื่องไม้ยกใต้ถุนสูง ประกอบด้วย อาคาร ๓ หลัง
เชื่อมกัน ได้แก่ ศาลากลางกลาง ตั้งหันหน้าไปทาง
ทิศตะวันออก ขนาบด้วยศาลาหน้า-หลัง ซึ่งวางตัว
ในแนวขวางกับศาลากลาง และมียันไต่ทาง
ทิศใต้ ๒ ข้าง บริเวณชานปูนอยู่ระหว่างทางเชื่อม
อาคาร

ประวัติศาสตร์การเปรียญ วัดอัมพรสวรรค์

วัดอัมพรสวรรค์วรวิหาร ตั้งอยู่ริมคลองด่าน แขวงปากคลองภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ภายในวัดมีสิ่งก่อสร้างสำคัญ เช่น พระอุโบสถ พระวิหาร เจดีย์ทรงปราสาท หอพระไตรปิฎก และศาลาการเปรียญ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวัด

ศาลาการเปรียญ มีประวัติว่าสร้างขึ้นพร้อมกับหอพระไตรปิฎกในสมัยพระวชิรภี (รอด) เป็นเจ้าอาวาส เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๘๓ ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ โดยอ้างอิงปีสร้างจากจารึกที่หอพระไตรปิฎก ต่อมาเมื่อสภาพชำรุดทรุดโทรมและได้รับการปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในสมัยพระพุทธรพยากรณ์ (เจริญ อุปติสโส) เป็นเจ้าอาวาส (พ.ศ. ๒๔๔๙-๒๔๙๔)

ศาลากลางกลาง เป็นอาคารกึ่งโถง ขนาด ๗ ห้อง กั้นฝาลูกฟักโดยรอบ และมีหน้าต่างเป็นช่องเปิดขนาดใหญ่ปิดด้วยระแนงไม้ หลังคาเป็นทรงจั่ว มีหลังคาปีกนกและกันสาดคลุมรอบด้าน มุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผา หน้าบันประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ และมีการแก้ปัญหาเรื่องแดดฝนด้วยการทำกันสาดเพิ่มอีก ๑ ชั้น มุงด้วยสังกะสี มีเท้าแขนเป็นเหล็กเส้นยันรับ

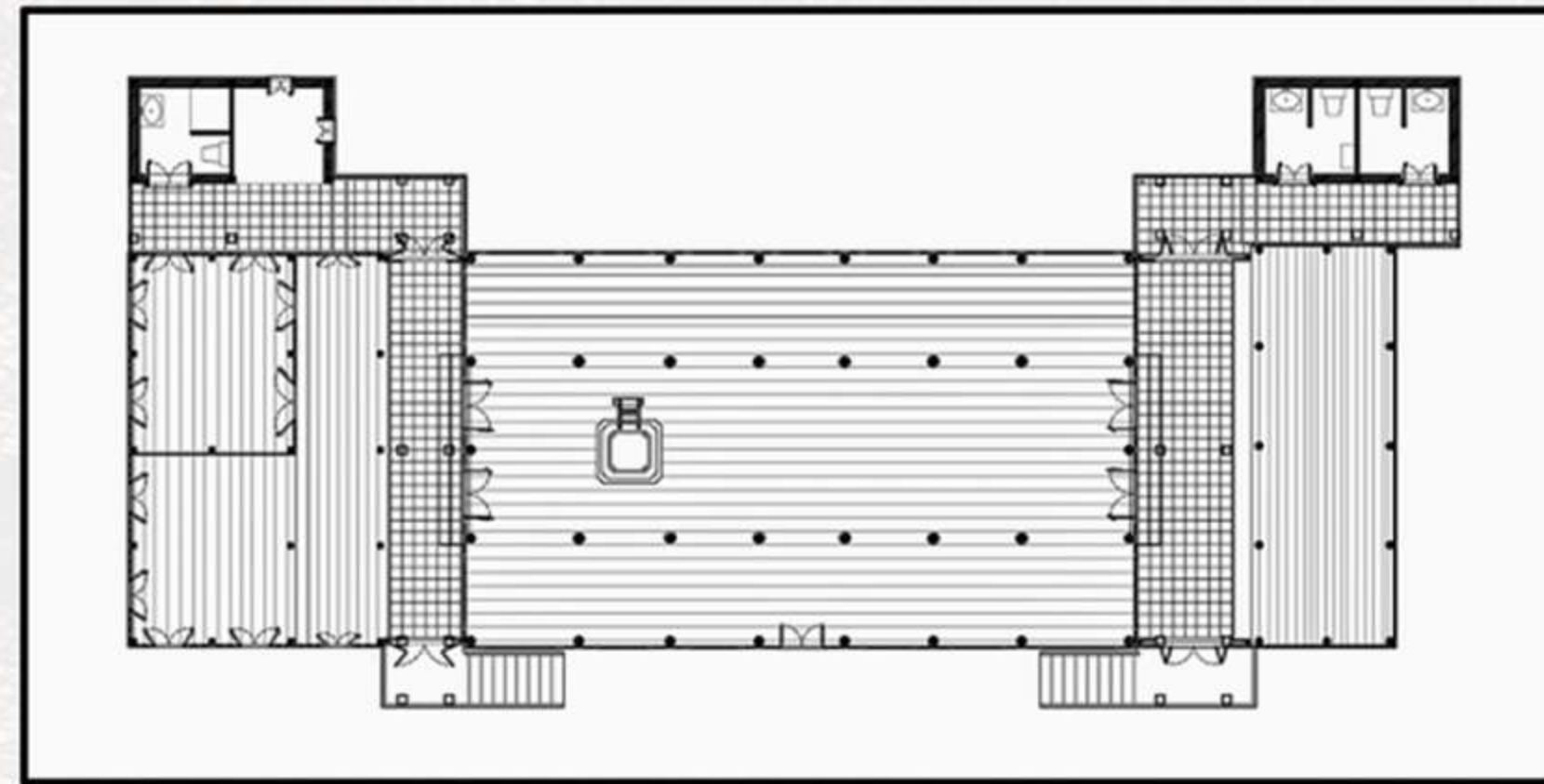
ตำแหน่งที่ตั้งและหน้าที่ของศาลาการเปรียญ

ศาลาการเปรียญ เป็นอาคารที่ตั้งอยู่ในเขตสังฆาวาส โดยตั้งอยู่ในตำแหน่งที่พระสงฆ์สามารถเข้ามาใช้ได้สะดวก ขณะเดียวกันก็ต้องเชื่อมต่อฆราวาสที่เข้ามาใช้ประโยชน์ด้วย ดังนั้น ศาลาการเปรียญจึงมักตั้งอยู่ด้านหน้าเขตสังฆาวาส หรือบริเวณส่วนที่ต่อกับเขตพุทธาวาส หรืออาจอยู่ทางด้านข้างของเขตธรณีสงฆ์ นอกจากนี้ ในสมัยรัตนโกสินทร์ยังปรากฏการสร้างศาลาการเปรียญในเขตพุทธาวาสด้วย

สำหรับศาลาการเปรียญโดยทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นอาคารเครื่องไม้ขนาดใหญ่ เพราะต้องตอบสนองต่อกิจกรรมของกลุ่มคนจำนวนมาก เช่น ใช้เป็นที่เล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร ใช้เป็นที่เทศนาธรรมแก่ฆราวาส ใช้เป็นที่ถวายอาหารทำบุญเลี้ยงพระ เป็นต้น ดังนั้น ภายในอาคารจึงมักมีธรรมาสน์ตั้งอยู่ตรงกลางส่วนท้ายของอาคาร และมีอาสนสงฆ์ยกพื้นยาวชิดแนวผนังด้านซ้ายของอาคารด้วย

ภายในศาลาการเปรียญมีธรรมาสน์ ศิลปะรัตนโกสินทร์ ตั้งอยู่ตรงกลางส่วนท้ายของอาคาร มีอาสนสงฆ์ยกพื้นยาวชิดแนวผนังด้านซ้าย และบริเวณคอสองเขียนภาพจิตรกรรมเล่าเรื่องทศชาติชาดก การเขียนภาพจิตรกรรมบนคอสองนี้พบได้ในศาลาการเปรียญหลายแห่ง เช่น ศาลาการเปรียญวัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศาลาการเปรียญวัดท่าข้าม กรุงเทพมหานคร เป็นต้น

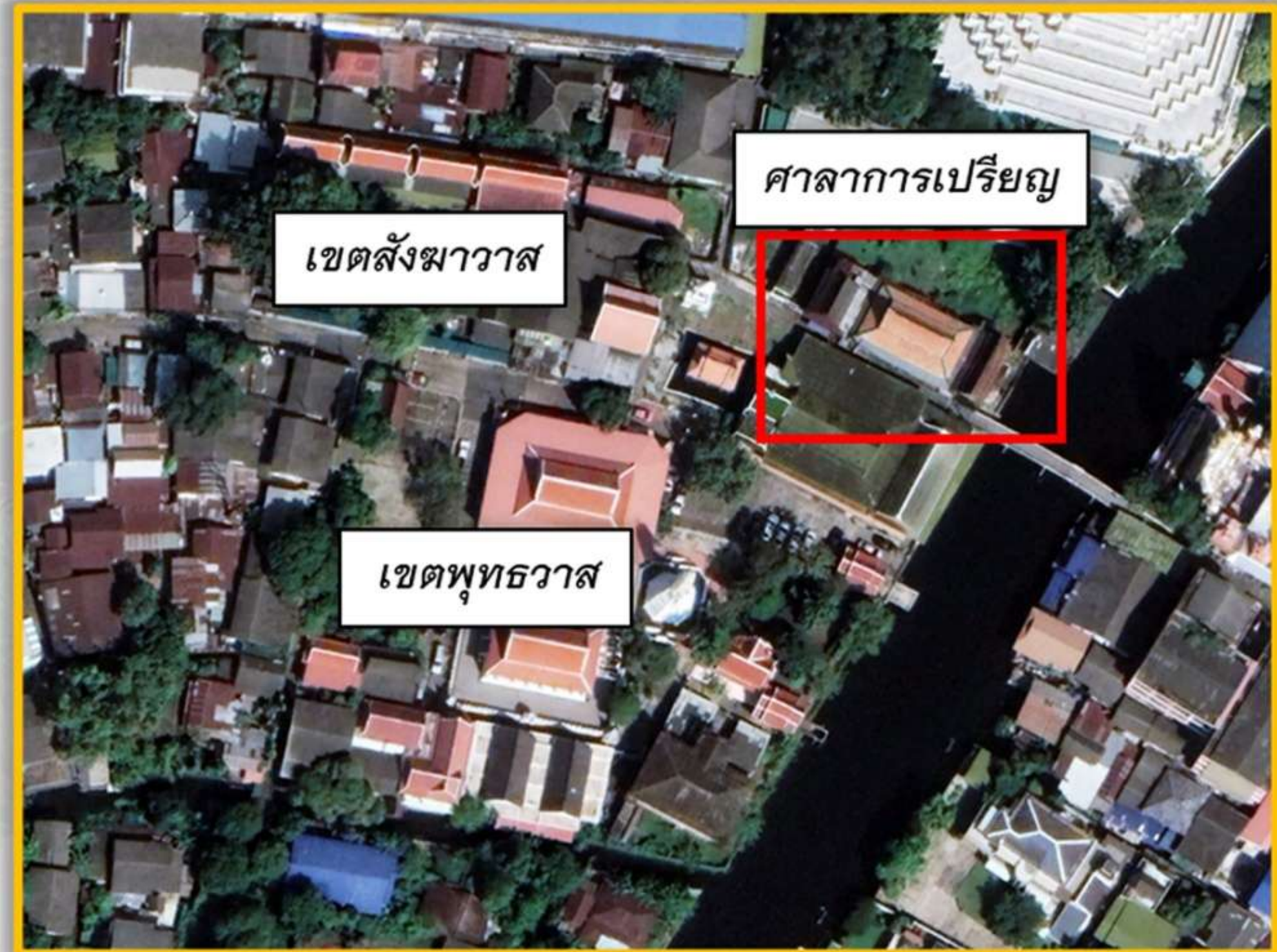
ที่มาภาพ : อีระยุทธ สุวลักษณ์

ศาลาขวางด้านหน้า เป็นอาคารโถง ไม่มีผนัง แต่ติดระแนงลูกกรงไม้โดยรอบ หลังคาเป็นทรงจั่ว มีหลังคากันสาดคลุมรอบด้าน มุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผา หน้าบันประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ช่อหน้าบันประดับลายกระจัง ศาลาขวางหลังนี้ใช้สำหรับให้ขบวนราชได้ขึ้นมาพักรอพระสงฆ์ หรือใช้เป็นที่ จัดเตรียมและพักรอเครื่องสำหรับภัตตาหารขณะที่พระสงฆ์กำลังประกอบพิธีอยู่ในศาลา

ศาลาขวางด้านหลัง เป็นอาคารทึบ หลังคาเป็นทรงจั่ว มีหลังคากันสาดคลุมรอบด้าน มีไม้เท้าแขน ยันรับ หน้าบันประดับปั้นลมและตัวหงาแบบบ้านเรือนไทย ไม่ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ เพราะศาลาหลังนี้ทำหน้าที่เป็นกุฏิ ซึ่งมีลำดับศักดิ์ของอาคารต่ำกว่าศาลาหลังอื่น

อย่างไรก็ดี โครงสร้างหลายประการของศาลาหลังนี้แสดงให้เห็นว่าอาจเป็นงานก่อสร้างระยะหลัง แต่เดิมศาลาการเปรียญน่าจะมีเพียงศาลาหลังกลางและศาลาขวางด้านหน้า แต่โดยทั่วไปศาลาขวาง มักตั้งอยู่ด้านหลัง ดังนั้น จึงชวนให้คิดว่าศาลาการเปรียญหลังนี้น่าจะมีการปรับเปลี่ยนทิศทางการใช้งาน จากทิศตะวันตกเป็นทิศตะวันออก ทั้งนี้เพราะทิศตะวันตกมีทางเดินสู่เขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส

ศาลาการเปรียญวัดอัปสรสวรรค์ กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติ
ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๔ ตอนที่ ๗๕ ลงวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๒๐

บรรณานุกรม

นรารักษ์ สมบัติทอง. “การออกแบบและการก่อสร้างศาลาการเปรียญเครื่องไม้ในจังหวัดเพชรบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๗.

พระครูเพชรโรปนคุณ (เสียน). “ประวัติวัดเกาะ.” ใน วัดเกาะ ตำบลท่าราบ จังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์, ๒๕๔๓.

พระพุทธพยากรณ์. ประวัติวัดอัปสรสวรรค์พร้อมด้วยหมายรับสั่งในรัชกาลที่ ๓. พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, ๒๕๐๕.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. งานช่างสมัยพระนั่งเกล้าฯ. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๑.

สมคิด จิระทัศนกุล. วัด : พุทธศาสนสถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.